

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2018/69

Karar Sayısı : 2018/47

Karar Tarihi: 31/5/2018

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 126 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 13/3/2018 tarihli ve 7102 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 1. maddesiyle 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasına eklenen cümlenin,

B. 2. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (16) numaralı bendin,

C. 3. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un başlığıyla birlikte değiştirilen 22. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile ikinci fıkrasının,

Ç. 4. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 23. maddesinin değiştirilen altıncı fıkrasının "...ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit eder ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirler." bölümünün,

D. 5. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 68. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasının,

E. 8. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 82. maddesinin değiştirilen beşinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ya da seçmenlerin ihbarı..." ibaresi ile ikinci cümlesinin,

F. 9. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 98. maddesinin dördüncü fıkrasının değiştirilen son cümlesinde yer alan "...bulunmamasına rağmen..." ibaresinin,

G. 11. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 101. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen (7) numaralı bendin "...oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması." bölümünün,

Ğ. 22. maddesiyle 18/1/1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 19. maddesinin ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere eklenen fıkranın birinci cümlesinin,

Anayasa'nın 7., 13., 67. ve 79. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükümleri

İptali talep edilen kuralların yer aldığı 7102 sayılı Kanun'un;

1. 1. maddesiyle birinci fıkrasına cümlenin eklendiği 298 sayılı Kanun'un 5. maddesi şöyledir:

“Sandık bölgesi:

Madde 5 – (Değişik: 17/5/1979-2234/1 md.)

Seçimlerde, her seçim bölgesi gerektiği kadar sandık bölgesine ayrılır. (Ek cümle: 13/3/2018-7102/1 md.) Aynı binada oturan seçmenler, hane bütünlüklerinin korunması ve aynı seçim bölgesinde kalmaları şartıyla, farklı sandık bölgelerine kaydedilebilir.

(Mülga ikinci fıkra: 13/3/2018-7102/1 md.)

(Mülga son fıkra: 28/12/1993-3959/1 md.)”

2. 2. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (16) numaralı bent şöyledir:

“Görev ve yetkileri:

Madde 14 – (Değişik: 17/5/1979-2234/1 md.)

Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

...

16. Seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi durumunda, vali veya il seçim kurulu başkanının oy verme gününden en geç bir ay önce talepte bulunması halinde, o yerdeki sandıkların en yakın seçim bölgelerine taşınmasına, sandık bölgelerinin birleştirilmesine, muhtarlık seçimleri hariç olmak üzere seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesine ve bu hususların ilanına karar vermek.”

3. 3. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un başlığıyla birlikte değiştirilen 22. maddesi şöyledir:

“Sandık kurulu başkanının belirlenmesi

MADDE 22- İlçede görev yapan tüm kamu görevlilerinin listesi, mülki idare amiri tarafından yerleşim yeri adresleri esas alınmak suretiyle ilgili ilçe seçim kurulu başkanlıklarına gönderilir. İlçe seçim kurulu başkanı, bu kamu görevlileri arasından ihtiyaç duyulan sandık kurulu başkanı sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit eder ve bu kişiler arasından mani hali bulunmayanları sandık kurulu başkanı olarak belirler.

Sandık kurulu başkanının göreve gelmemesi halinde, kamu görevlileri arasından belirlenen üye, bu üyenin de bulunmaması durumunda en yaşlı üye kurula başkanlık eder.”

4. 4. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un altıncı fıkrası değiştirilen 23. maddesi şöyledir:

“Sandık kurulu üyelikleri:

Madde 23 – (Değişik: 17/5/1979-2234/1 md.)

Sandık kurulu üyelikleri aşağıdaki şekilde belli edilir:

İlçe seçim kurulu başkanı, o seçim çevresinde seçime katılan ve ilçede teşkilatı bulunan siyasi partilerden, son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş partiye, her sandık için birer asıl ve birer yedek üye adını beş gün içinde bildirmelerini tebliğ eder.

Bu yoldan tespit edilen sandık kurulu üye sayısı beşten az olduğu takdirde, eksik kalan üyelikler, aynı şartları taşıyan diğer siyasi partilerden, aldıkları oyların büyüklük sırasına göre, aynı usulle tamamlanır.

Oylarda eşitlik halinde ad çekilir.

Yukarıdaki hükümlerin uygulanmasına rağmen beş asıl ve beş yedek üyenin tümü belirlenemediği takdirde, o ilçede seçime katılan ve teşkilatı bulunan diğer siyasi partiler arasında ad çekilir. Ad çekmedeki sıraya göre, adı çıkan, eksik üyelik sayısı kadar siyasi partinin yukarıda yazılan usulle bildireceği kimseler, sandık kurulu üyesi olur.

(Değişik altıncı fıkra: 13/3/2018-7102/4 md.) İlçe seçim kurulu başkanı, sandık ku-rulunun kalan bir asıl ve bir yedek üyesini belirlemek için önce, 22 nci maddenin birinci fıkrası uyarınca bildirilen listeden sandık kurulu başkanı olarak belirlenmeyenler arasından, ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit eder ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirler.

Yukarıdaki fıkralar gereğince belirlenen sandık kurulu asıl üyelerinden göreve gelmeyen yerine, öncelikle, gelmeyen üyenin yedeği alınır.

Sandık kurulu başkan ve üyelikleri için ad çekme işlemleri, ilçe seçim kurulu huzurunda, bu kurulun başkanı tarafından yapılır.

Üyeliklerin bu şekilde doldurulması mümkün olmazsa, eksikler, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, o çevrede bulunan ve sandık kurulunda görev verilmesinde sakınca olmayan kimselerden doldurulur.”

5. 5. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 68. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrası şöyledir:

“Birlikte yapılan Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinde, oy pusulaları aynı zarfa konulur.”

6. 8. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un değişiklik yapılan 82. maddesi şöyledir:

“Sandık çevresinde düzenin sağlanması ve yasaklar

Madde 82 – (Değişik: 8/4/2010-5980/13 md.)

Sandık çevresinde düzenin sağlanması sandık kurulu başkanına aittir. Sandık çevresinde alınacak tedbirler, o sandık çevresinde bulunma hakkına sahip kimselerin seçim iş ve işlemlerini takip etmelerini engelleyecek mahiyette olamaz.

Sandık çevresinde, sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler ve o sandıkta görevli müşahitler ile bina sorumluları ve çağrı veya ihbar üzerine gelen görevli kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz. Şu kadar ki, siyasi partilerin seçim kurullarına bildirdikleri itiraza yetkili kişiler ile temsilciler, seçim kurullarınca önceden kendilerine verilen belge ile sandık çevresinde bulunabilirler. Medya mensuplarının sandık çevresinde, sandık başı işlemlerine engel olmamak şartıyla, haber amacıyla görüntü ve bilgi elde etmeleri serbesttir.

Sandık çevresinde seçmenin oyunu tam bir serbestlikle ve gizli şekilde kullanmasına veya sandık kurulunun görevini yapmasına engel olmaya kalkışanlar ile oy verme, oyların sayım ve dökümü veya tutanaklara geçirilmesi gibi tüm sandık başı iş ve işlemlerinin düzenini bozmaya kalkışanları, başkan uyarır. Bu uyarının gereğini yerine getirmeyen kimse, kolluk gücü çağrılarak sandık çevresinden uzaklaştırılır.

Sandık kurulu başkanının bu maddede belirtilen görevini yapmaması halinde, sandık kurulu karar alarak ilgili hakkında yukarıda belirtilen yetkiyi kullanır ve durumu derhal ilçe seçim kurulu başkanına bildirir.

*(Değişik fıkra: 13/3/2018-7102/8 md.) Sandık çevresinde cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık başı düzenini bozmaya kalkışanlar, sandık kurulu başkanı veya üyelerinden biri tarafından yapılan çağrı ya da seçmenlerin ihbarı üzerine gelen kolluk güçlerince derhal sandık çevresinden uzaklaştırılır ve gerekli yasal işlem yapılır. **Seçmenlerce ihbar, o yer kolluk güçlerine şahsen yapılır.***

Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde, yukarıda sayılan tedbirlere uymayanlar, cezaevi idaresinin görüşü alındıktan sonra, güvenliği zayıflatmayacak şekilde uygulama yapılarak, sandık çevresinden dışarı çıkarılır.

(Değişik fıkra: 13/3/2018-7102/8 md.) Bu madde uyarınca çağrılacak kolluk güçleri, başkanın talebine veya kurulun kararına uymak zorundadır. Bu madde uyarınca sandık çevresine gelen kolluk güçleri, başkanın talebine veya kurulun kararına uymak zorunda olup, çağrı veya ihbar sebebi ortadan kalkınca sandık çevresinden ayrılır.

(Ek fıkra : 13/3/2018-7102/8 md.) Seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçleri hariç, özel güvenlik görevlileri ve belediye zabıtalrı gibi görevliler de dâhil olmak üzere resmî üniforma ve silah taşıyan kişiler, sandığın konulduğu bina, yapı ve bunların müstemilatına giremezler.

(Ek fıkra: 13/3/2018-7102/8 md.) Sandığın konulduğu bina, yapı ve bunların müstemilatında hiç kimse, başkalarının görebileceği şekilde bir siyasi parti veya adaya ait rozet, amblem veya benzeri işaretler ya da propaganda amaçlı yayınlar taşıyamaz; yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda yapamaz. Bu fıkra hükümlerine uymayan kişiler kolluk güçleri tarafından uzaklaştırılır.

Sandık kurulunun görev yaptığı yerde cep telefonu ile görüşme yapmak yasaktır. Ancak sandık kurulu başkan ve üyelerinin, görevleri gereği yapacağı görüşmeler bu hükmün dışındadır. Bu hükme aykırı davranan kimseler kurul başkanı tarafından uyarılır. Bu uyarıya rağmen görüşmesini sürdüren kimse, derhal oradan çıkarılır.

Sandık çevresinde bir suç işlenmesi halinde, sandık kurulu, durumu tutanağa geçirir ve ilgili hakkında işlem yapılmak üzere kolluk güçlerini çağırır.

(Değişik fıkra: 13/3/2018-7102/8 md.) İlçe seçim kurulu başkanı, sandık çevresinde, sandık başı iş ve işlemlerinin düzen içinde yürütülmesini ve sandığın konulduğu bina, yapı ve bunların müşterilatında güvenliği ve bu Kanunda öngörülen yasalara uyulmasını sağlayacak tedbirleri alır; seçmenin ve bu yerlerde bulunma hakkına sahip diğer kişilerin buralara serbestçe girmesini engelleyen veya güçleştiren her türlü hareketi önler. Bu kapsamda, ilçe seçim kurulu başkanınca verilen talimatlara sandık kurulları, mülki ve idari makamlar uymak zorundadır.”

7. 9. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un dördüncü fıkrası değiştirilen 98. maddesi şöyledir:

“Sandığın açılması ve zarfların sayımı:

Madde 98 – (Değişik: 8/4/2010-5980/19 md.)

Sandık, yukarıdaki maddelerde belirtilen iş ve işlemler tamamlandıktan sonra, oy verme yerinde hazır bulunanların gözü önünde, sandık kurulu başkanı tarafından açılır.

Sandıktan çıkan zarflar, sandık kurulu başkanı tarafından yüksek sesle iki defa sayılır. İki sayım arasında fark olursa, üçüncü sayım yapılarak sonucuna göre işlem yapılır ve o seçimde kullanılan toplam zarf sayısı tespit edilir. Tespit edilen zarf sayısı, o seçim türüne ait özel tutanağın ilgili yerine işlenir.

Bütün zarflar sayıldıktan sonra, geçerli olup olmaması yönünden kontrol edilir.

Sandık kurulunca verilen biçim ve renkte olmayan, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü bulunmayan, tamamı yırtılmış olan, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü dışında herhangi bir mühür, imza, yazı, parmak izi veya herhangi bir işaret bulunan zarflar geçersiz sayılır. (Değişik son cümle: 13/3/2018-7102/9 md.) Ancak, üzerinde sandık kurulu mührü bulunmamasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührü bulunan zarflar ile üzerinde leke veya çizik bulunsun dahi bunun özel işaret koymak amacıyla yapıldığı kesin olarak anlaşılamayan zarflar geçerli sayılır.

İtiraza uğrayan zarflar ile itiraza uğramadan geçersiz sayılan zarflar, başkan tarafından bir kenara ayrılır. Sandık kurulu, bütün zarflar kontrol edildikten sonra, itiraza uğrayan zarfları inceleyerek, geçerli veya geçersiz sayılması yönünde kararını verir. Bundan sonra, o sandıktan çıkan geçerli ve geçersiz oy zarflarının toplam sayısı ayrı ayrı o seçim türüne ait özel tutanağın ilgili yerine işlenir.

Geçersiz zarflar paketlenir ve paketin üzeri mühürlenerek zarf sayısı yazılır. Bu zarflar saklanır ve kesinlikle açılmaz.

Bu işlemler yapıldıktan sonra, o sandıktan çıkan geçerli ve geçersiz zarfların toplam sayısı ile o seçim türü için oy kullanan seçmen sayısı karşılaştırılır.

Zarf sayısı, o seçim türü için oy kullanan seçmen sayısına eşit veya eksik ise başkaca bir işlem yapılmaz.

Zarf sayısı oy kullanan seçmen sayısından fazla ise eşitliği sağlamak için önce geçersiz zarf sayısı düşülür. Geçersiz zarf sayısının düşülmesi halinde de eşitlik sağlanamıyorsa, sandık kurulu başkanı geçerli zarflar arasından, eşitliği sağlayacak sayıda zarfı gelişigüzel çeker ve bu zarflar açılmadan derhal yakılarak imha edilir. İmha edilen zarf sayısı tutanağa yazılır.

Yukarıda belirtilen işlemler bittikten sonra, geçerli oy zarfları sandığın içine tekrar komularak sayıma geçilir.

Bütün bu işlemler ayrıca tutanak defterine geçirilerek, sandık kurulu başkan ve üyeleri tarafından imzalanır ve mühürlenir.

Sandıklar, bütün seçimlere ait sayım ve döküm işlemleri bitinceye kadar oy verme yerinden çıkarılmaz.”

8. 11. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un ikinci fıkrasına (7) numaralı bendin eklendiği 101. maddesi şöyledir:

*“Geçerli olmayan oy pusulaları
Madde 101 – (Değişik: 8/4/2010-5980/21 md.)
Aşağıda yazılı;*

1. Sandık kurulunca verilen ve o seçim için düzenlenmiş biçim ve renkte olmayan,

2. Arkasında “Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu” filigranı bulunmayan,

3. Arkasında sandık kurulu mührü bulunmayan,

4. Hiçbir yerine “EVET” mührü basılmamış olan,

5. Siyasi partilere veya bağımsız adaylara ayrılan alanlardan birden fazlasına “EVET” mührü basılmış olan,

6. Birden fazla siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılan alana taşmış “EVET” mührü bulunan,

7. Sandığın ait olduğu seçim çevresinden başka bir seçim çevresi için düzenlenmiş olan,

8. Bütünlüğü bozulacak şekilde yırtılmış veya koparılmış olan,

9. Üzerine "EVET" mührü dışında veya "EVET" mührü yerine herhangi bir özel işaret, herhangi bir isim, imza kaşesi, mühür veya parmak izi basılmış olan,

10. Üzerinde yer alan siyasi partilere veya bağımsız adaylara ait bölümleri belirgin bir şekilde ve özel olarak karalanmış, çizilmiş veya işaretlenmiş olan,

11. Üzerinde yer alan matbu yazıların ve şekillerin dışında yazılar veya harfler veya sayılar yazılmış veya şekiller çizilmiş olan,

birleşik oy pusulaları geçerli değildir.

Ancak aşağıdaki haller oy pusulalarını geçersiz kılmaz:

1. Zarfların açılması veya oyların okunması sırasında yırtılması.

2. Bütünlüğü bozulmaksızın bir kısmının kazıca yırtılması.

3. Herhangi bir şekilde lekelenmiş olup da bunun özel olarak işaret koymak amacıyla yapıldığının anlaşılabilmesi.

4. Birleşik oy pusulasının katlanarak zarfa konulması sebebiyle "EVET" mührü ile oy pusulasının arkasına basılan sandık kurulu mühür izinin oy pusulasının diğer kısımlarına geçmesi.

5. Bir siyasi parti veya bağımsız aday alanına basılan "EVET" mührünün sadece iki parti alanını ayıran çift çizgili bölgeye taşınması.

6. Başka bir siyasi partinin veya bağımsız adayın alanına taşınmamak kaydıyla, bir siyasi partinin alanına birden çok "EVET" mührü basılması.

7. (Ek: 13/3/2018-7102/11 md.) Yetkili seçim kurulları tarafından gönderilen ve Tür-kiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı bulunan oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarftan çıkan oy pusulalarından bir seçim türüne ait olanının geçersiz olması, diğerlerinin geçersiz sayılmasını gerektirmez.

Muhtarlık seçimlerinde, bu maddede belirtilen geçersizlik sebeplerinin dışında oy pusulalarının hangi sebeplerle geçersiz sayılacağı Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir."

9. 22. maddesiyle 2972 sayılı Kanun'un ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere fıkranın eklendiği 19. maddesi şöyledir:

"Oyların kullanma şekli:

Madde 19 – (Değişik birinci fıkrası : 7/8/1988 - 3469/4 md.) Seçmen; Yüksek Seçim Kurulu veya Yüksek Seçim Kurulunun izin ve denetimiyle il seçim kurulları

tarafından yaptırılıp sandık kurullarına kadar ulaştırılan ve birleşik oy pusulaları ile birlikte kendisine verilen "EVET" veya "TERCİH" yazılı mühürü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer.

(Değişik: 28/12/1993 - 3959/14 md.) Seçmen sandık kurulunca verilecek mühürü birleşik oy pusulasında tercih ettiği partiye veya varsa bağımsız adaya ait özel daire içine basmak suretiyle oyunu kullanır.

(Ek: 13/3/2018 – 7102/22 md.) **Belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği, il genel meclisi üyeliği ve muhtarlık seçimlerinde oy pusulaları aynı zarfa konulur.** Ancak 298 sayılı Kanunun 14 üncü maddesi uyarınca seçim bölgelerinin birleştirilmesine karar verilmesi halinde, muhtarlık seçiminde oy pusulası ayrı zarfa konulur ve bu zarf ayrı sandığa atılır.

(Değişik : 28/12/1993 - 3959/14 md.) Oyunu kullanan seçmen birleşik oy pusulalarını katlayarak zarfa koyar ve zarfı yapıştırır. Mühürü sandık kurulu başkanına geri verir ve oyunu sandığa atar.

(Mülga:13/3/2018 – 7102/22 md.)

(Ek : 7/12/1988 - 3507/4 md.; Mülga:13/3/2018 – 7102/22 md.)”

B. İlgili Görülen Kanun Hükmü

298 sayılı Kanun'un ilgili görülen 77. maddesi şöyledir:

“Sandığın, birleşik oy pusulalarının ve zarfların kurulca mühürlenmesi:
Madde 77 – (Değişik: 17/5/1979-2234/1 md.)

Sandık kurulu başkanı, oy verme işlerine başlamadan önce, sandığın boş olduğunu hazır bulunan sandık kurulu üyeleri ile müşahitler önünde tespit ederek sandığı kapatır, mühür bozulmadan açılmıyacak şekilde sandık mühürü ile mühürlür.

Birleşik oy pusulası kullanılan seçimlerde, (Katlanıp zamklı kenarı yapıştırılarak kapatılmak suretiyle zarf haline getirilen birleşik oy pusulaları) bu Kanunda (zarf) deyimini geçen hallerde zarf olarak kabul edilir.

Şu kadar ki, zarflar için öngörülen çift mühür bulunmasına ilişkin hükümler birleşik oy pusulalarına uygulanmaz.

Sandık kurulu, and içme, sandığı yerleştirme, kapalı oy verme yerini düzenleme işlerini bitirdikten sonra, hazır bulunanlar önünde, birleşik oy pusulalarını sayar, her birinin üzerine, sandık kurulu mühürünü basar, böylece üzerinde sandık kurulunun mühürü bulunan birleşik oy pusulalarının sayısını tesbit eder. Birleşik oy pusulası kullanılmayan seçimlerde, ilçe seçim kurulu başkanından teslim alınan ve ilçe seçim kurulu başkanlığı mühürünü taşıyan özel zarfları sayar, her birinin üzerine sandık kurulu mühürünü basar, böylece üzerinde biri ilçe seçim kurulunun, diğeri sandık kurulunun mühürleri bulunan çift mühürlü özel zarfların sayısını tespit eder.

Sandık kurulu, bu madde gereğince yaptığı işlemleri tutanak defterine geçirip imzalar. ”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi içtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ’in katılımlarıyla 2/5/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin ise esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Volkan HAS tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu ve ilgili görülen Kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği gereği görüşüldü:

A. Kanun’un 1. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun’un 5. Maddesinin Birinci Fıkrasına Eklenen Cümlelerin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

3. Dava dilekçesinde özetle; seçimlerin her türlü şaibeden uzak, denetime açık ve saydam bir ortamda, seçmenlerin sandıklara erişimde bir sıkıntı yaşamadan oy kullanmalarını sağlayacak şekilde gerçekleşmesinin gerektiği; Anayasa Mahkemesinin 22/5/1987 tarihli ve E.1987/6, K.1987/14 sayılı kararında, oyların serbestliğini etkileyecek yanlış girişim ve eylemlere karşı devletin önlem alması gerektiğinin ve seçimlerin dürüstlük kurallarına uygun biçimde yapılmasının devletin başta gelen yükümlülüğü olduğunun belirtildiği; seçimlerin dürüstlüğü ilkesinin serbest seçim esasının bir gereği olduğu, seçimlerin dürüst bir biçimde yapılmasının ise seçmenlerin seçimlerle ilgili denetim olanaklarının kısıtlanmamasına bağlı olduğu; aynı binada oturan seçmenlerin birbirlerini tanımaları nedeniyle sandık seçmen listelerini denetleme olanaklarının bulunduğu, ancak aynı binada oturan seçmenlerin farklı sandık bölgelerine kaydedilebilmelerinin mümkün kılınan dava konusu kuralla anılan denetim imkânının seçmenlerin elinden alındığı; seçimde usulsüzlükleri tespit eden seçmenlerin itiraz etme hakkı bulunmakla birlikte kural nedeniyle aynı sandıkta oy kullanan seçmenlerin birbirini tanımayacak olması sebebiyle sahte seçmenleri tespit etme, vefat edenlerin hâlen kayıtlı olup olmadığını bilme veya binada boş daire varsa o haneye yazılı seçmen olup olmadığını ya da aynı haneye fazladan seçmen yazılıp yazılmadığını denetleme imkânının kalmadığı, bu suretle seçmen listelerinde hile ve usulsüzlük yapılma ihtimalinin arttığı; seçmenlerin farklı sandık bölgelerine kaydedilmelerinin nüfusu ve yüzölçümü çok geniş olan mahallelerde sandığa erişimde sıkıntılara yol açacağı; daha önce sandık bölgelerinin oluşturulmasında uzaklık ve ulaşım güçlüklerinin dikkate alınması öngörülmüş iken dava konusu kuralla aynı binada oturanların farklı sandık bölgelerine kaydedilebilme kriterinin belli olmadığı ve bu konuda açıklık bulunmadığı, siyasi partilerin seçmen listeleri üzerinde denetim imkânının ortadan

kaldırıldığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın serbest seçim ilkesinin yer aldığı 67. ve seçimlerin dürüstlüğü ilkesinin yer aldığı 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

4. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

5. Dava konusu kuralla aynı binada oturan seçmenlerin, hane bütünlüklerinin korunması ve aynı seçim bölgesinde kalmaları şartıyla farklı sandık bölgelerine kaydedilebileceği belirtilmiştir.

6. Anayasa'nın 13. maddesinde *"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."* denilmektedir.

7. Anayasa'nın 67. maddesinin birinci fıkrasında vatandaşların, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma haklarına sahip oldukları belirtilmiş; ikinci fıkrasında seçimlerin ve halkoylamasının serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılacağı hükme bağlanmış; dördüncü fıkrasında da bu hakların kullanılmasının kanunla düzenleneceği öngörülmüştür.

8. Seçimlerin yargı organlarının genel yönetimi ve denetimi altında yapılacağını belirterek Yüksek Seçim Kurulunun (YSK) oluşumunu ve yetkilerini düzenleyen Anayasa'nın 79. maddesinde de *"seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama"* görevinin YSK'ya verildiği görülmektedir. Maddede vurgulanan *seçimlerin dürüstlüğü ilkesi*, 67. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen ilkeleri kapsadığı gibi onları ön plâna çıkarmaktadır. Anılan ilkeler de dürüstlük ilkesini somutlaştırmakta, onunla birleşmekte ve bütünleşmektedir.

9. Anayasa'nın 67. maddesinin birinci fıkrasında vatandaşların, seçme ve seçilme hakkına sahip oldukları hükme bağlanırken *"kanunda gösterilen şartlara uygun olarak"* denilmek suretiyle bu hakların kullanılmasının kimi koşullara ve düzenlemelere bağlı kılınabileceği belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca yapılacak kanuni düzenlemelerde, Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini belirleyen 13. maddesine uyulması gerektiği tabiidir.

10. Anayasa'nın 13. maddesi gereğince temel hak ve özgürlükler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'da öngörülen sebeplerle ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dokunulamayacak öz her temel hak ve özgürlük açısından farklılık göstermekle birlikte kanunla getirilen sınırlamanın hakkın özüne dokunmadığının kabulü için temel hakların kullanılmasını ciddi surette güçleştirip amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldırıcı bir nitelik taşımaması gerekir.

11. Temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmaksızın yapılan sınırlamalar yönünden ise bu sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gerekleri ile ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Bir başka deyişle öze dokunan sınırlamalar *demokratik toplum düzeninin gerekleri* ve *ölçülülük* ilkelerine evleviyetle aykırı olacağından temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunan sınırlamalar yönünden *demokratik toplum düzeninin gerekleri* ve *ölçülülük* ilkeleri bakımından ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

12. Öze dokunma yasağını ihlal etmeyen müdahaleler yönünden gözetilmesi öngörülen *demokratik toplum düzeninin gerekleri* kavramı, öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların demokratik toplum düzeni bakımından zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini gerektirmektedir. *Demokratik toplum düzeninin gereklerinden* olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacıyla yönelik olmasını ifade etmektedir.

13. Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen *ölçülülük ilkesi*, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleri, iki ayrı kriter olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki kriter arasında sıkı bir ilişki vardır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik herhangi bir sınırlamanın demokratik toplum düzeni için gerekli nitelikte, başka bir ifadeyle öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmekle birlikte temel haklara en az müdahaleye olanak veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının incelenmesi gerekir.

14. Ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile sınırlama araçları arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple kuralın hedeflenen amaca ulaşabilmek için elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

15. Belirtilen nitelikleri gereği, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ve aralarında sıkı bir ilişki bulunan *temel hak ve hürriyetlerin özü*, *demokratik toplum düzeninin gerekleri* ve *ölçülülük ilkesi* kavramları, bir bütünün parçaları olup demokratik bir hukuk devletinde özgürlükler rejiminde gözetilmesi gereken temel ölçütleri oluşturmaktadırlar.

16. Dava konusu kural, aynı binada oturan seçmenlerin farklı sandık bölgelerine kaydedilmeleri konusunda takdir yetkisi tanımaktadır. 298 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre seçim türüne göre sandık bölgesi seçmen sayısını belirlemek YSK'nın yetkileri arasında olduğundan dava konusu kuralın öngördüğü takdir yetkisi de YSK'ya aittir. Ancak bu takdir yetkisinin kullanımı yine kural uyarınca iki şarta bağlanmış durumdadır. Buna göre aynı binada oturan seçmenler farklı sandık bölgelerine kaydedilse bile hane bütünlüğü korunacak ve bu farklı sandık bölgesi aynı seçim bölgesi içinde olacaktır.

17. Kuralın amacı, madde gerekçesinde "...sandık bölgesine ayırma işlemi yapılırken Anayasada yer alan seçimin serbestliği ve gizli oy ilkesini sağlamak amacıyla, gerektiğinde aynı binada oturan seçmenlerin hane bütünlüklerinin korunması ve aynı seçim bölgesinde kalmaları şartıyla farklı sandık bölgelerine kaydedilebilmelerine imkân tanınmaktadır." şeklinde ifade edilmektedir.

18. Kanun'un 4. maddesine göre her muhtarlığın bir seçim bölgesi olduğu ve aynı hanede bulunanların aynı sandık bölgesine kaydedilecekleri gözetildiğinde aynı binada oturan seçmenlerin aynı muhtarlıktaki farklı bir sandık bölgesine kaydedilebilmelerinin, seçme hakkını ortadan kaldıran veya onu kullanılamayacak ölçüde sınırlayan bir düzenleme olarak nitelendirilemeyeceği açıktır.

19. Serbest seçim demokrasinin olmazsa olmaz unsurudur. *Halkın yönetimi* anlamına gelen demokrasilerde yönetilenlerin iradesinin yönetime yansması ve belirleyici olması, serbest ve dürüst seçimlerin yapılmasına bağlıdır. Bu bağlamda demokratik toplum düzeni, seçimlerin güven içinde, serbest seçim ve gizli oy ilkelerine bağlı şekilde gerçekleştirilmesine yönelik olarak devletin her türlü tedbiri almasını gerektirmektedir. Kuralın gerekçesi göz önünde bulundurulduğunda oy hakkına getirilen anılan sınırlamanın serbest seçim ve gizli oy ilkelerinin sağlanmasına yönelik olduğu anlaşıldığından söz konusu sınırlama *demokratik toplum düzeninin gereklerine* aykırılık taşımamaktadır.

20. Öte yandan aynı binada oturan seçmenlerin kaydedilecekleri sandık bölgeleri aynı seçim bölgesi içinde, bir başka deyişle ikamet ettikleri mahalle veya köy içinde yer alacağından seçim hakkına yapılan müdahalenin bireylere aşırı bir külfet yüklediği ve ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

21. *Serbest seçim ilkesi* seçmenin hiçbir müdahaleye, baskıya ve etkiye kapılmadan oyunu kullanmasını ifade eder. Oyunu kullanacak seçmenin özgür iradesine yönelik her tür etki, baskı sayılır. Seçmeni dolaylı da olsa, olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek her türlü girişimin önlenmesi gerekir. Vatandaşların oy hakkını Anayasa'nın öngördüğü ilkelere uygun olarak kullanmalarını sağlamak devletin yükümlülüğüdür.

22. Bu bağlamda aynı binada oturan seçmenlerin, hane bütünlüklerinin korunması ve aynı seçim bölgesinde kalmaları şartıyla farklı sandık bölgelerine kaydedilmelerinin, kullandıkları oyun belirlenmesini kolaylaştırması karşısında özgür iradeleri doğrultusunda oy kullanmalarına olumsuz etki edecek bir duruma yol açtığı söylenemez. Bu nedenle kuralda serbest seçim ilkesine de aykırılık bulunmamaktadır.

23. Diğer yandan, Kanun'un 28. ila 48. maddelerine göre muhtarlık bölgesi askı listelerinin muhtarlıklarda belirli bir süreyle askıya çıkartılıp seçmenlerin incelemesine tabi tutulduğu, muhtarlık bölgesi askı listeleri ile sandık bölgesi askı listelerinin adres sistemine göre hazırlandığı, bu itibarla seçmenlerin aynı binada oturan diğer seçmenlere ait kayıtları da görüp inceleme imkânına sahip oldukları, söz konusu listelerin seçime girmeye hak kazanan siyasi partilere gönderilmesi nedeniyle anılan siyasi partilerin de her aşamada seçmen kayıtlarını takip edebildikleri, muhtarlık bölgesi askı listeleri ile sandık bölgesi askı listelerinin askıya çıkartılıp gelen itiraz ve şikâyetlerin karara bağlanması üzerine seçmen kütüğünün kesinleşmesinin ardından sandık bölgesine ayırma işleminin yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda aynı binada oturan seçmenlerin farklı sandık bölgelerine kaydedilmesinin seçmen kayıtlarında usulsüzlüklere neden olacağı ve bu itibarla seçimlerin dürüstlüğü ilkesinin zarar göreceği iddiası yerinde görülmemiştir.

24. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

B. Kanun'un 2. Maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 14. Maddesinin Birinci Fıkrasına Eklenen (16) Numaralı Bendin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

25. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla tanınan yetkinin çerçevesinin kanunla çizilmediği, usul ve esaslarının belirlenmediği, kuralda yer alan “*Seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi...*” ibaresinin belirsiz olduğu ve idareye oldukça geniş bir takdir yetkisi tanıdığı, oy hakkının kullanılması ile serbestliği ve seçimin dürüstlüğüne doğrudan etkileyen böyle bir kararın hangi ilkeler çerçevesinde ve hangi usullerle alınabileceğinin kanunla açık bir şekilde düzenlenmesi gerektiği, sandıkların taşınmasının seçmenin sandıklara erişimini zorlaştıracığı, bu itibarla oy kullanma hakkına ölçsüz müdahalede bulunulduğu, bu düzenlemeyle aynı zamanda seçmen iradesinin baskı altına alındığı, sandıkların taşınması, sandık ve seçim bölgelerinin birleştirilmesi ve karma seçmen listelerinin düzenlenmesiyle seçmen ve siyasi partilerce yapılan denetimlerin zorlaştırıldığı ve sandığın her türlü müdahaleye açık hâle getirildiği, seçmen kaydında ve oy kullanımında hata ve usulsüzlüklerin önünün açıldığı, bu konuda valiyi yetki tanınmasının siyasi iktidarın bu sürece müdahale ihtimalini artırdığı ve seçimlerin yargı denetimi ve gözetimi altında yapılması gerektiği yönündeki anayasal ilkeyle de bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 7., 13., 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

26. Dava konusu kural YSK'ya, seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi durumunda, vali veya il seçim kurulu başkanının oy verme gününden en geç bir ay önce talepte bulunması hâlinde, o yerdeki sandıkların en yakın seçim bölgelerine taşınmasına, sandık bölgelerinin birleştirilmesine, muhtarlık seçimleri hariç olmak üzere seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesine ve bu hususların ilanına karar verme yetkisi tanımaktadır.

27. Anayasa'nın 7. maddesinde, “*Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.*” denilmektedir. Yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olması ve bu yetkinin devredilememesi, kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereğidir.

28. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimi Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiştir.

29. Vatandaşların seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu Anayasa'nın 67. maddesinin birinci fıkrasında, seçimlerin temel ilkeleri anılan maddenin ikinci fıkrasında, seçimlerin yargı organlarının genel yönetimi ve denetimi altında yapılacağı ise 79. maddesinde hükme bağlanmıştır.

30. Dava konusu kural uyarınca YSK, seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi durumunda, vali veya il seçim kurulu başkanının oy verme gününden en geç bir ay önce talepte bulunması hâlinde dört hususa karar verebilecek ve bu kararlarını ilan edebilecektir. Bunlar; o yerdeki sandıkların en yakın seçim bölgelerine taşınması, sandık bölgelerinin birleştirilmesi, muhtarlık seçimleri hariç olmak üzere seçim bölgelerinin birleştirilmesi ve taşınmasına karar verilen sandıklar ile birleştirilen sandık ve seçim bölgelerine ait seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesidir.

31. Kural, YSK'ya seçmenin oyunu kullanacağı sandıktan daha uzak mesafede bulunan başka bir sandıkta oy kullanmasına yol açabilecek nitelikte bir yetki verdiğinden bu yetkinin kullanılmasının oy hakkının sınırlanması sonucunu doğuracağı açıktır.

32. Oy hakkına getirilen bu sınırlamanın sebebi, kuralda açıkça ifade edildiği üzere seçim güvenliğidir. En genel anlamda seçimlerin huzur ve güven içinde yapılmasını ifade eden seçim güvenliği; seçmenin hiçbir baskı ve etki altında kalmadan, özgür iradesi doğrultusunda oy kullanmasını ve bu suretle ortaya konulan iradenin muhafazasını ve sağlıklı olarak tespitini sağlayan tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir.

33. Kural uyarınca seçmenin, oyunu daha uzak mesafede bulunan bir sandıkta kullanmak zorunda bırakılabilesinin, oy kullanma hakkını tamamen ortadan kaldırdığı ve bu suretle hakkın özüne dokunduğu söylenemez.

34. Kuralın öngördüğü sınırlamanın seçim güvenliğinin sağlanmasına yönelik olduğu gözetildiğinde demokrasinin temelini oluşturan seçimlerin güvenli bir şekilde yapılması amacıyla getirilen söz konusu sınırlama, *demokratik toplum düzeninin gereklerine* aykırı da görülemez.

35. Dava konusu kuralla oy hakkına yapılan müdahalenin seçim güvenliğinin sağlanması amacına dönük olması yeterli olmayıp ayrıca ölçülü olması gerekir. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Öngörülen tedbirin, ulaşılmak istenen seçim güvenliğinin sağlanması amacı karşısında seçmenin olağandışı ve aşırı bir yük altına sokulması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez.

36. Sandıkların taşınmasının, sandık ve seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesinin seçim güvenliğinin sağlanması bakımından elverişsiz bir araç olduğu söylenemez.

37. Öte yandan kuralla öngörülen tedbirlerin alınabilmesi için doğal afet, terör ve şiddet olaylarının yaygınlaşması gibi o bölgede seçim güvenliğinin sağlanmasını imkânsız hâle getiren ya da oldukça güçleştiren nedenlerin bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla kuralla getirilen sınırlamanın gerekli olmadığı sonucuna varılamaz.

38. Seçmenin oy kullanma hakkını kullanmasının önündeki engellerin kaldırılmasının devletin görevi olduğu ve bu kapsamda sandıkların taşınması, sandık veya seçim bölgelerinin birleştirilmesi hâlinde de bu birleştirmenin oy kullanımı bakımından ortaya çıkarılabileceği güçlükler yönünden gerekli tedbirlerin alınması gerektiği açıktır. Ayrıca sandıklar herhangi bir seçim bölgesine değil yalnızca en yakın seçim bölgelerine (muhtarlıklara) taşınabilir. Seçim bölgelerinin birleştirilmesi ise aynı seçim çevresi dâhilinde olabilir. Diğer taraftan kural kapsamındaki tedbirlere yalnızca seçim güvenliği açısından gerekli olması hâlinde ve seçim güvenliğine yönelik sorunun büyüklüğü ile orantılı olarak başvurulabilir. Dolayısıyla kuralla seçme hakkına getirilen sınırlamanın orantılı olduğu ve bireylere aşırı bir külfet yüklediği sonucuna ulaşılmaktadır.

39. Kaldı ki kuralda muhtarlık seçimlerinin birer mahalle veya köyden ibaret olan seçim bölgelerinin birleştirilmesine karar verilemeyeceği öngörülme suretiyle seçmenin kendi seçim bölgesi dışındaki bir seçim bölgesinde gerçekleşen muhtarlık seçimine müdahale etmesinin önüne geçilmiş ve böylece bir seçim bölgesini ilgilendiren muhtarlık seçiminin yalnızca ait olduğu bölgede bulunan seçmenlerin iradeleriyle gerçekleştirilmesi mümkün kılınmıştır.

40. Diğer yandan askıya çıkarılmak veya gönderilmek suretiyle seçmenlerin ve siyasi partilerin denetimine sunulan muhtarlık bölgesi askı listeleri ile sandık bölgesi askı listelerine yönelik itiraz ve şikâyetlerin incelenip karara bağlanması üzerine seçmen kütüğünün kesinleşmesinin ardından sandıkların taşınmasına, sandık veya seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesine karar verilebileceğinden, seçmen kütüğünün oluşumu ve kesinleşmesiyle ilgisi bulunmayan kuralın, seçmen kaydında ve oy kullanımında hata ve usulsüzlüklerin artmasına yol açacağı söylenemez.

41. Kuralda öngörülen yetkilerin kullanımının, Anayasa'nın 79. maddesi uyarınca seçimlerin genel yönetimi ve denetiminde kesin karar vermekle yetkili kılınmış olan YSK'nın kararına bağlanmış olması, sandıkların taşınması, sandık veya seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesi konusunda valilerin talepte bulunması hâlinde dahi YSK'nın takdir yetkisine sahip olması, bu kapsamda valilerin söz konusu taleplerinin reddine karar vermesinin mümkün olması nedeniyle kuralın, seçimlerin yargı denetimi ve gözetimi altında yapılması gerektiği yönündeki anayasal ilkeyle bağdaşmayan bir yönü de bulunmamaktadır.

42. Diğer yandan kuralda YSK'nın o yerdeki sandıkların en yakın seçim bölgelerine taşınmasına, sandık bölgelerinin birleştirilmesine, muhtarlık seçimleri hariç olmak üzere seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesine ve bu hususların ilanına karar verebileceği öngörülme suretiyle YSK'ya tanınan yetkiler ile bu yetkilerin kapsamının, söz konusu hususlara vali veya il seçim kurulu başkanının oy verme gününden en geç bir ay önce talepte bulunması hâlinde karar verilebileceği belirtilerek anılan yetkilerin kullanılma usulünün, seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi durumunda ilgili kararların alınabileceği hükme bağlanmak suretiyle de söz konusu yetkilerin kullanılabilmesi koşulların açıkça belirlendiği görüldüğünden kuralın belirsiz olduğu, dolayısıyla yasama yetkisinin devri sonucunu doğurduğu söylenemez.

43. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 7., 13., 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

C. Kanun'un 3. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun'un Başlığıyla Birlikte Değiştirilen 22. Maddesinin Birinci Fıkrasının İkinci Cümlesi ile İkinci Fıkrasının İncelenmesi

1. İptal Taleplerinin Gerekçeleri

44. Dava dilekçesinde özetle; kamu görevlilerinin siyasallaştığı ve ihraç edilme kaygısı yaşadığı bir dönemde dava konusu kurallarla sandık kurulu başkanının kamu görevlilerinden olma zorunluluğunun öngörülmesinin serbest seçim ile seçimlerin dürüstlüğü ilkelerinin sorgulanmasına ve bu konudaki endişelerin artmasına yol açtığı, kamu görevlisi

olması sebebiyle sandık kurulu başkanının bağımsız ve tarafsız hareket edemeyeceği, kamu görevlilerinin siyasallaştığı ve iktidar partisinin görevlileri hâline geldiği bir ortamda başkanın kamu görevlileri arasından seçilmesinin seçim güvenliği ve seçimlerin serbestliği üzerinde büyük baskı oluşturacağı, oyların sayımında usulsüzlük yapma ihtimalinin arttığı, oyların sayımında muhalefete ait oyların geçersiz sayılabilmesi ve ittifak parti oylarında kurulların daha esnek uygulanması nedeniyle seçmen iradesinin bozulması riskinin bulunduğu, siyasî partilerin seçimler üzerindeki denetim yetkilerinin kısıtlandığı belirtilerek kurulların Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

45. 298 sayılı Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesiyle ilçe seçim kurulu başkanının, o ilçede görev yapan tüm kamu görevlilerini gösteren ve mülki idare amirince yerleşim yeri adresleri esas alınmak suretiyle kendisine gönderilen listede yer alan kamu görevlileri arasından ihtiyaç duyulan sandık kurulu başkanı sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit edeceği ve bu kişiler arasından mani hali bulunmayanları sandık kurulu başkanı olarak belirleyeceği öngörülmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında ise sandık kurulu başkanının göreve gelmemesi hâlinde, kamu görevlileri arasından belirlenen üyenin, bu üyenin de bulunmaması durumunda en yaşlı üyenin sandık kuruluna başkanlık etmesi hükme bağlanmaktadır. Söz konusu cümle ve fıkra, dava konusu kurulları oluşturmaktadır.

46. Serbest seçim ilkesi Anayasa'nın 67. maddesinin ikinci fıkrasında, seçimlerin dürüstlüğü ilkesi ise 79. maddenin ikinci fıkrasında güvence altına alınmıştır.

47. Dava konusu kurullar, sandık kurulu başkanının kamu görevlileri arasından belirlenmesi, sandık kurulu başkanı gelmediği takdirde, öncelikle kamu görevlisi olan sandık kurulu üyesinin kurula başkanlık etmesi esasını getirmektedir. Bu kapsamda sandık kurulu başkanının belirlenmesi öncesinde ilçede görev yapan tüm kamu görevlilerinin listesi, mülki idare amiri tarafından yerleşim yeri adresleri esas alınmak suretiyle ilgili ilçe seçim kurulu başkanlıklarına gönderilecektir. Dava konusu cümle uyarınca ilçe seçim kurulu başkanı, mülki idare amirince gönderilen listede yer alan bu kamu görevlileri arasından ihtiyaç duyulan sandık kurulu başkanı sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit edecek ve bu kişiler arasından mani hâli bulunmayanları sandık kurulu başkanı olarak belirleyecektir. Bu şekilde belirlenen sandık kurulu başkanının göreve gelmemesi hâlinde ise dava konusu fıkraya göre kamu görevlileri arasından belirlenmiş sandık kurulu üyesi, bu üyenin de bulunmaması durumunda en yaşlı üye kurula başkanlık edecektir.

48. Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesine göre mülki idare amiri tarafından gönderilen listede ilgili ilçede görev yapan, herhangi bir ayırım yapılmaksızın tüm kamu görevlilerine yer verilmesinin ve dava konusu cümle uyarınca sandık kurulu başkanının ilçe seçim kurulu başkanınca ad çekme suretiyle tespit edilmesinin sandık kurulu başkanının, önceden bilinmesi mümkün olmayacak şekilde belirlenmesini sağlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

49. Kamu görevlilerine ilişkin temel düzenleme niteliğindeki 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 7. maddesinde devlet memurlarının tarafsız davranma yükümlülüklerinin bulunduğu, siyasî düşünce ve benzeri sebeplerle ayırım yapamayacakları, görevlerini kanunlara uygun olarak yapacakları, aksine davranışların anılan Kanun'un 125. maddesi uyarınca disiplin yaptırımını gerektirdiği belirtilmektedir.

298 sayılı Kanun'un 21. maddesine göre bir başkan ve altı asıl üye ile toplanan sandık kurulunun beş üyesinin, 23. madde uyarınca o seçim çevresinde seçime katılan ve ilçede teşkilatı bulunan siyasi partilerden, son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş partinin bildirdiği kişilerden oluştuğu ve 82. maddeye göre sandık kurulu üyelerinin, adayların, milletvekillerinin, o sandıkta görevli müşahitlerin, siyasi partilerin seçim kurullarına bildirdikleri itiraza yetkili kişiler ile temsilcilerinin sandık çevresinde bulunma hakkına sahip oldukları görülmektedir. Tüm bu hususlar birlikte gözetildiğinde sandık kurulu başkanının kamu görevlileri arasından belirlenmesinin seçim güvenliğiyle bağdaşmadığı ve siyasi partilerin seçimler üzerindeki denetim yetkisini kısıtladığı söylenemez.

50. Öte yandan Kanun'un 82. maddesinde, sandık kurulu başkanının alacağı tedbirlerin, o sandık çevresinde bulunma hakkına sahip kimselerin seçim iş ve işlemlerini takip etmelerini engelleyecek mahiyette olamayacağı, sandık kurulu başkanının görevlerini ihmal etmesi hâlinde karar almak suretiyle sandık kurulunun bu görevleri yerine getirebileceği, sandık kurulu başkanının yanı sıra üyelere birinin veya seçmenlerin de kolluk güçlerini çağırma yetkisinin bulunduğu, 95. maddede oy sayımının ve dökümünün açık olarak yapılması gerektiği, 100. ve 105. maddelerde zarfların açılmasının, oyların sayımının ve dökümünün sandık kurulunca yapılacağı, oyların geçersizliğine sandık kurulunun karar vereceği, sandık sonuç tutanağının sandık kurulunca imzalanacağı, 110. ve 127. maddelerde de sandık kurulu ve başkanının kural olarak her türlü iş ve işlemine karşı itiraz ve şikâyetin mümkün olduğu hükme bağlanmak suretiyle sandık kurulu veya başkan tarafından gerçekleştirilen iş ve işlemlerin denetimini gerçekleştirmek ve oyların sağlıklı biçimde sayılmasını sağlamak amacıyla yasal tedbirlerin alındığı görülmektedir.

51. Aynı şekilde 298 sayılı Kanun'un 163. ve 164. maddelerinde sandık kurulu başkanı ve üyelerinin seçim işlerini bozucu davranışlarda bulunmasının suç olarak düzenlenmesi, seçime katılmayan seçmen adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atan veya attıran ile seçimin neticesini bozan veya bozduran, seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak düzenleyen ya da tahrif eden veya ettiren kimsenin sandık kurulu başkanı veya üyesi olmasının cezayı ağırlaştırıcı sebep olarak hükme bağlanması da sandık kurulu başkanı ve üyelerinin görevlerini dürüst, tarafsız ve objektif biçimde yapmalarını gerçekleştirmeye yöneliktir.

52. Sandık kurulunun ve başkanının işlemlerinin denetlenmesini ve gerektiğinde düzeltilmesini sağlayan, oy sayımının ve dökümünün açık olması zorunluluğunu öngören, seçim sonucunu etkileyebilecek tüm konularda başkanın yerine sandık kurulunu yetkili kılan ve sandık kurulu başkanı ve üyeleri hakkında ağır cezai yaptırımlar öngören anılan hükümlerin varlığı da dikkate alındığında sandık kurulu başkanının kamu görevlileri arasından belirlenmesinin seçimlerin dürüstlüğü ilkesini olumsuz etkileyen bir yönünün bulunmadığı açıktır.

53. Sandık kurulu başkanının göreve gelmemesi hâlinde kamu görevlileri arasından belirlenen üyenin kurula başkanlık etmesini öngören düzenleme de yukarıdaki gerekçelerle Anayasa'ya aykırı değildir. Bu üyenin de bulunmaması durumunda en yaşlı üyenin kurula başkanlık edeceğinin kurala bağlanmasına da anayasal bir engel bulunmamaktadır.

54. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptali taleplerinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ile Osman Alifeyyaz PAKSÜT Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi yönünden bu görüşe katılmamıştır.

Ç. Kanun'un 4. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun'un 23. Maddesinin Değiştirilen Altıncı Fıkrasının "...ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit eder ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirler." Bölümünün İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

55. Dava dilekçesinde özetle; Kanun'un 3. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un başlığıyla birlikte değiştirilen 22. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile ikinci fıkrasına yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

56. 298 sayılı Kanun'un 23. maddesinin altıncı fıkrasında ilçe seçim kurulu başkanının, sandık kurulunun bir asıl ve bir yedek üyesini belirlemek için öncelikle, mülki idare amirince yerleşim yeri adresleri esas alınmak suretiyle ilgili ilçe seçim kurulu başkanlıklarına bildirilen ve o ilçede görev yapan tüm kamu görevlilerini gösteren listeden sandık kurulu başkanı olarak belirlenmeyenler arasından, ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit edeceği ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirleyeceği öngörülmüş olup anılan fıkranın "...ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit eder ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirler." bölümü, dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

57. Dava konusu kural, sandık kurulunun bir asıl ve bir yedek üyesinin kamu görevlileri arasından belirlenmesi esasını benimsemektedir. Bu kapsamda sandık kurulunun asıl ve yedek üyesinin belirlenmesi öncesinde ilçede görev yapan tüm kamu görevlilerinin listesi, mülki idare amiri tarafından yerleşim yeri adresleri esas alınmak suretiyle ilgili ilçe seçim kurulu başkanlıklarına gönderilecektir. Ardından ilçe seçim kurulu başkanı kural uyarınca, mülki idare amirince gönderilen listede yer alan ve sandık kurulu başkanı olarak belirlenmeyen kamu görevlileri arasından ihtiyaç duyulan sandık üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit edecek ve bu kişiler arasından mani hâli bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirleyecektir.

58. Kanun'un 3. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un başlığıyla birlikte değiştirilen 22. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile ikinci fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetimi bölümünde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

59. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

D. Kanun'un 5. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun'un 68. Maddesinin Değiştirilen İkinci Fıkrasının İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

60. Dava dilekçesinde özetle; kuralın seçmen iradesini etkilemeye yönelik bir algı çalışması olduğu, yasama ve yürütme organlarının seçimlerinin farklı seçimler olması nedeniyle oy pusulalarının da farklı zarflara konulması gerektiği, her iki oy pusulasının tek zarfa konulmasının seçmenin her iki seçimi aynılaştirmesi sonucunu doğuracağı, farklı tercihlerde bulunan seçmenin, bu oy pusulalarını aynı zarfa konulması durumunda farklı tercihlerde bulunduğunun anlaşılabilereği kaygısına kapılabileceği ve bu nedenle gerçek tercihlerini oyuna yansıtmaktan kaçınabileceği, her iki oy pusulasının aynı zarfa konulmasını gerektiren bir nedenin bulunmadığı, her oy pusulasının farklı zarflara konulması usulünün işletilmesinde bir zorlukla karşılaşılmadığı, zarfların farklı renkte yapılması ve üzerlerine ait olduğu seçimlerin yazılması hâlinde bir karışıklık yaşanmayacağı, her iki oy pusulasının tek zarfa konulmasının oyların sayımı ve dökümünde sorun oluşturacağı, oy pusulalarına seçmence basılan mührün yayılması suretiyle oyların geçersizliğine neden olabileceği ve oy kullanmayı zorlaştıracağı, bu itibarla serbest seçim ve seçimlerin dürüstlüğü ilkeleriyle bağdaşan bir yönü bulunmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

61. Dava konusu kural, Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinin birlikte yapılması hâlinde oy pusulalarının aynı zarfa konulmasını öngörmektedir.

62. Serbest seçim ve seçimlerin dürüstlüğü ilkeleri, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine göre seçimlerin temel ilkelerindedir.

63. Kural uyarınca, birlikte yapılan Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde her iki seçime ilişkin oy pusulaları aynı zarfa konulacaktır. Bunun doğal sonucu ise her iki seçim için tek sandığın kurulması ve oy pusulalarının konulduğu zarfın da bu sandığa atılmasıdır.

64. Kuralın amacı, madde gerekçesinde "...bu iki seçime ait oy pusulalarının sehven farklı zarflara konulması veya zarfın atılacağı sandığın karışırılması gibi nedenlerle, oyların geçersiz sayılmasına sebebiyet verilmemesi amacıyla, ikinci fıkrada yapılan değişiklikle, birlikte yapılan Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde oy pusulalarının aynı zarfa konulması öngörülmektedir." şeklinde ifade edilmiştir.

65. Seçme hakkının düzenlendiği Anayasa'nın 67. maddesinde "*Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.*" denilmek suretiyle kanun koyucunun seçme hakkının ne şekilde kullanılacağını belirleme konusunda takdir yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir. Bu hüküm uyarınca anayasal ilke ve kurallara uygun olmak kaydıyla oy kullanma usulünü belirlemek kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır.

66. Kanun koyucu bu takdir yetkisini seçmenin özgür iradesinin hiçbir baskıya maruz kalmadan sandığa yansımaya amacına yönelik olarak kullanmak durumundadır. Bu bağlamda 298 sayılı Kanun'un 75., 76., 91. ve 92. maddeleri, seçimlerde yeteri kadar kapalı oy verme yerinin hazırlanmasını, kapalı oy verme yerinin içerisinin dışarıdan

gözetlenemeyecek nitelikte olmasını, oy pusulasını veya zarfı alan seçmenin oyunu kapalı oy verme yerinde kullanmasını ve seçmenin kapalı oy verme yerinden dışarı çıkmadıkça hiç kimsenin oraya giremeyeceğini hükme bağlamaktadır. Bu düzenlemelerin seçmenin ne yönde oy kullandığının bilinmesini engellemeye yönelik olduğu açıktır. Bu kapsamda seçmenin hiçbir baskı ve etki altında kalmadan özgür iradesi ile oy kullanabilmesi yönünden farklı seçimlere ait oy pusulalarının ayrı zarflara konulması ile aynı zarfa konulması arasında fark bulunduğu söylenemez.

67. Her seçim türüne ilişkin ayrı bir oy pusulasının seçmene verilmesi suretiyle seçmenin her seçimde farklı yönde oy kullanabilmesi imkânının sağlanmış olduğu dikkate alındığında söz konusu oy pusulalarının aynı zarfa konulmasının seçmenin farklı yöndeki seçim iradelerini ortaya koyması bakımından bir güçlük yaratmadığı açıktır.

68. Öte yandan seçimlerde dürüstlüğü sağlamak amacıyla öngörülmesi olan, oyların sayım ve dökümünün Kanun'un 95. maddesinin birinci fıkrasına göre açık olarak yapılması ilkesi ile bu ilke çerçevesinde 82. maddenin ikinci fıkrası uyarınca sandık çevresinde hazır bulunma yetkisine sahip kimselerin de sandık kurullarınca yapılan oyların sayımı ve dökümü işlemini takip edebilmeleri konusunda birden fazla oy pusulasının aynı zarfa konulduğu seçimler bakımından bir farklılığa gidilmediği, anılan ilkelerin aynı zarf içinde birden fazla oy kullanılan seçimlerde de geçerli olduğu görülmektedir.

69. Ayrıca Kanun'un 100. maddesinde aynı zarf içinde birden fazla oy kullanılan seçimlerde, zarfın içinden çıkan oy pusulalarının okunmadan önce seçim türüne göre ters çevrilerek tasnif edilip masanın üzerine konulacağını, zarfların açılması bittikten sonra zarfların içinden eksik çıkan oy pusulalarının hangi seçime ait olduğunun ve boş zarfların sayısının tespit edileceğinin, birlikte yapılan Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde öncelikle Cumhurbaşkanı seçimine ait oy pusulalarının sayımının ve dökümünün yapılacağını hükme bağlanması ile 100. ila 107. maddelerde oyların sayımı ve dökümüne ilişkin diğer hususların tüm seçim usulleri açısından geçerli olacak biçimde ayrıntılı olarak düzenlendiği gözetildiğinde aynı zarf içinde birden fazla oy kullanılan seçimlere ilişkin oyların sayımı ve dökümü usulünde belirsizlik olduğu ve bu nedenle oyların sayımı ve dökümünün sorun oluşturacağı söylenemez.

70. Diğer yandan birden fazla oy pusulasının aynı zarfa konulmasının oy pusulaları üzerine seçmence basılan mührün yayılması suretiyle oyların geçersizliğine neden olabileceği ileri sürülmüş ise de birden fazla siyasi parti veya bağımsız adaya ayrılan alana taşmış mühür bulunan oy pusulasının geçerli olmayacağını öngören Kanun'un 101. maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendi, yalnızca aynı zarf içinde birden fazla oy kullanılan seçimlerde geçerli olmayıp oy pusulalarının her birinin ayrı zarflara konulması suretiyle gerçekleştirilen seçimler bakımından da uygulanan ortak bir geçersizlik sebebidir. Bu itibarla bir oyun geçersiz sayılması için oy pusulası üzerine seçmence basılmış olan mührün yayılması yeterli olmayıp birden fazla siyasi parti veya adayın alanına taşması gerekmektedir. Bu ihtimal ise yalnızca birden fazla oy pusulasının aynı zarfa konulması durumunda geçerli olmayıp her bir oy pusulasının ayrı zarflara konulması hâlinde de söz konusudur. Seçmenin asgari özen göstermesi suretiyle de anılan ihtimalin gerçekleşmesinin önlenmesi mümkündür.

71. Ayrıca farklı oy pusulalarının aynı zarfa veya farklı zarflara konulmasının öngörülmesi, bir siyasi tercih sorunu olarak kanun koyucunun takdirindedir. Dolayısıyla bu hususlar, yerindelik denetimi kapsamında olup anayasa yargısının denetiminin konusu dışında kalmaktadır.

72. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

E. Kanun'un 8. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun'un 82. Maddesinin Değiştirilen Beşinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ya da seçmenlerin ihbarı..." İbaresini ile İkinci Cümlesinin İncelenmesi

1. İptal Taleplerinin Gerekçeleri

73. Dava dilekçesinde özetle; kurullarla kolluk güçlerinin sandık çevresinde hazır bulunmasının kolaylaştırıldığı, sandık çevresine kolluk güçlerinin her an girebilecek olmasının seçmenler ve özellikle muhalefet parti temsilcileri üzerinde baskı oluşturacağı, bu yönüyle kurulların seçimlerin serbestliğini ve dürüstlüğünü olumsuz etkilediği, kurullarla seçmenler üzerinde baskı kurulması nedeniyle seçimlere katılımın düşebileceği, kolluk güçlerince uzaklaştırma yetkisinin bireylerin oy kullanma hakkının engellenmesi için dahi kullanılabilmesi, her an kolluk güçlerinin çağrılabilmesi düşüncesiyle seçmenlerin, müşahit ve gözlemcilerin haklı oldukları konularda bile sandık kuruluna itirazda bulunmaktan çekinecekleri, asılsız ihbarlar yoluyla sandık başında istenmeyen kimseler ile sandık kurulunda bulunan siyasi parti temsilcilerinin uzaklaştırılmasının mümkün olacağı, böylece oy kullanma, oyların sayımı ve dökümü hususlarının muhalefet partileri tarafından denetlenmesinin önlenmesi, hile ve usulsüzlüklerin yapılabilmesine olanak tanındığı, seçmene kolluk güçlerine ihbarda bulunma yetkisinin tanınmasını haklı kılan bir nedenin bulunmadığı belirtilerek kurulların Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

74. 298 sayılı Kanun'un 82. maddesinin beşinci fıkrasında sandık çevresine kolluk güçlerinin hangi hâl ve koşullarda girebileceği, gerçekleştireceği işlemler ve kolluk güçlerine seçmenlerce yapılabilecek ihbarın şekli düzenlenmiştir. Anılan fıkrada yer alan "...ya da seçmenlerin ihbarı..." ibaresi ile seçmenlerce ihbarın, o yer kolluk güçlerine şahsen yapılacağını öngören cümle dava konusu kurulları oluşturmaktadır.

75. Seçimlerin serbest oy ve dürüstlük ilkelerine göre yapılacağı Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerinin ikinci fıkralarında hükme bağlanmıştır.

76. Dava konusu kurullar öncesinde, kolluk güçleri sandık kurulu başkanının veya üyelerinden birinin çağrısı üzerine sandık çevresinde hazır bulunabilmekteyken dava konusu ibare cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık başı düzenini bozmaya kalkışanların bulunduğu yönündeki seçmenlerin ihbarları üzerine de kolluk güçlerinin sandık çevresine girebilmesini mümkün kılmaktadır. Dava konusu cümle ise seçmenlerce ihbarın, o yer kolluk güçlerine şahsen yapılması gerektiğini öngörmektedir.

77. Kuralın gerekçesinde de "*Mevcut düzenlemeye göre, kolluk güçleri sandık çevresine sadece sandık kurulu başkanı veya üyelerden birinin çağrısı üzerine gelebilmektedir. Düzenlemeyle, seçmenlerin ihbarı üzerine de kolluk güçlerinin sandık çevresine gelebilmeleri öngörülmektedir. Buna göre, üçüncü ve beşinci fıkralarda belirtilen şekilde sandık başı düzeninin bozulmasına kalkışılması halinde, sandık kurulunun kolluk güçlerini çağırma görevini yerine getirmedeği veya getiremediği durumlarda, seçmenin şahsen yapacağı ihbar üzerine de kolluk güçleri sandık çevresine girebilecek ve bu eylemleri*

gerçekleştirenleri sandık çevresinden uzaklaştırarak gerekli yasal işlemleri yapabilecektir. Sandık çevresine gelen kolluk güçleri, sandık kurulu başkanının veya sandık kurulunun kararına uymak zorunda olup, çağrı veya ihbar sebebi ortadan kalkınca sandık çevresinden ayrılacaktır.” denilmektedir.

78. Kanun'un 71. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi ile 82. maddesinin birinci ve dördüncü fıkraları uyarınca sandık çevresinde düzenin sağlanması konusunda sandık kurulu ve başkanının görevli ve yetkili olduğu, 82. maddesinin yedinci fıkrasında da çağrı veya ihbar üzerine sandık çevresine gelen kolluk güçlerinin sandık kurulu başkanının talebine veya sandık kurulunun kararına uymak ve çağrı ya da ihbar sebebi ortadan kalkınca sandık çevresinden ayrılmak zorunda oldukları belirtilmiştir.

79. Söz konusu düzenlemelere göre seçmenlerce yapılacak ihbarın hükmü, kolluk güçlerinin sandık çevresinde hazır bulunmasını sağlamaktan ibarettir. İhbar üzerine kolluk güçlerinin sandık çevresinde hazır bulunması, sandık çevresinde düzeni sağlama yetkisinin seçmene veya kolluk güçlerine geçmesi anlamını taşımamakta, anılan yetki sandık kurulunun ve başkanının uhdesinde kalmaya devam etmektedir.

80. Bu itibarla ihbar üzerine sandık çevresine gelen kolluk güçlerinin yapacağı işlemler konusunda çoğunluğu siyasi parti temsilcilerinden oluşan sandık kurulunun ve başkanının yetkili olması nedeniyle kurallar uyarınca bireylerin oy kullanma hakkının engellenebileceği; seçmenlerin, müşahit ve gözlemcilerin haklı oldukları konularda dahi sandık kuruluna itirazda bulunmaktan çekinecekleri; maksatlı ihbarlar yoluyla sandık başında istenmeyen kişiler ile sandık kurulunda bulunan siyasi parti temsilcilerinin uzaklaştırılmasının mümkün olacağı; böylece oy kullanma, oyların sayımı ve dökümü hususlarının muhalefet partileri tarafından denetlenmesinin önleneyeceği; hile ve usulsüzlüklerin artacağı yönündeki iddialar yerinde görülmemiştir.

81. Kanun'un 82. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca kolluk güçleri, seçmenlerin her türlü ihbarları üzerine sandık çevresine girmeyecek, yalnızca sandık çevresinde cebir, şiddet veya tehdit kullanılarak sandık başı düzeninin bozulduğu yönünde, seçmenlerce şahsen yapılmış ihbarların varlığı halinde sandık çevresinde hazır bulunabileceklerdir. Kuralın gerekçesi gözetildiğinde sandık kurulu başkanının veya üyelerinin, cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık başı düzenini bozmaya kalkışanların uzaklaştırılmasına yönelik ihmal göstermeleri durumunda seçmene de ihbarda bulunarak seçim güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunma amacı taşıdığı görülmektedir. Bu suretle cebir, şiddet veya tehdit kullanılarak bozulan sandık başı düzeninin yeniden tesis edilmesi ise seçmenlerin serbest biçimde oylarını kullanmalarını sağlamaya yöneliktir.

82. Diğer yandan yeteri kadar kapalı oy verme yerinin hazırlanmasını, kapalı oy verme yerinin içerisinde dışarıdan gözetlenemeyecek nitelikte olmasını, oy pusulasını veya zarfı alan seçmenin oyunu kapalı oy verme yerinde kullanmasını ve seçmenin kapalı oy verme yerinden dışarı çıkmadıkça hiç kimsenin oraya giremeyeceğini öngören Kanun'un 75., 76., 91. ve 92. maddeleri uyarınca seçmenin oyunun gizliliğinin muhafaza altına alınmış olması ve böylece seçmenin ne yönde oy kullandığının ihbar üzerine sandık çevresinde hazır bulunan kolluk güçlerince öğrenilebilmesinin mümkün olmadığı gözetildiğinde, sandık başı düzeninin bozulduğu yönündeki ihbar üzerine sandık çevresine kolluk güçlerinin girecek olmasının seçmenin hiçbir etki ve baskı altında kalmadan özgür iradesi doğrultusunda oy kullanmasını olumsuz etkileyeceği, seçmen üzerinde baskı oluşturacağı ve bu nedenle seçimlere katılımın düşeceği söylenemez.

83. Ayrıca dava konusu cümlede seçmenlerce ihbarın, o yer kolluk güçlerine şahsen yapılacağına öngörülmesi suretiyle soyut ve genel nitelikteki ihbarların gerekçe gösterilerek kolluk güçlerinin sandık çevrelerinde hazır bulunmasının da önüne geçilmesi sağlanmıştır.

84. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptali taleplerinin reddi gerekir.

F. Kanun'un 9. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun'un 98. Maddesinin Dördüncü Fıkrasının Değiştirilen Son Cümlesinde Yer Alan "...bulunmamasına rağmen..." İbaresinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

85. Dava dilekçesinde özetle; bir oyun hangi sandıkta kullanıldığının ancak sandık kurulu mührüyle belirlenebileceği, bu itibarla anılan mührün varlığının, oyun o sandık kurulunca verilen oy pusulası ve zarfı ile kullanıldığının, bir başka deyişle oy pusulasının ve zarfın başka bir yerden getirilerek sandığa atılmadığının ya da sonrasında değiştirilmediğinin kanıtı niteliğinde olduğu, sandık kurulu mührünün sağladığı güvenceyi YSK filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührünün yerine getiremeyeceği, filigranlı sahte oy pusulası ve zarfının yapımının mümkün olduğu, bu nedenle sandık kurulu mührünün varlığının aranmamasının serbest seçim ve dürüstlük ilkeleriyle bağdaşmadığı, yedi üyeden oluşan ve başkanı kamu görevlisi olan sandık kurulunca mühür basılmasının unutulmasını mazur gösterecek düzenlemelerin kabul edilemeyeceği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

86. 298 sayılı Kanun'un 98. maddesinin dördüncü fıkrasının son cümlesinde, üzerinde sandık kurulu mührü bulunmayan zarfların YSK filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulunun mührünü taşımaları hâlinde geçerli sayılacakları öngörülmüş olup cümlede yer alan "...bulunmamasına rağmen..." ibaresi, dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

87. Seçimlerin temel ilkelerinden serbest seçim ilkesi Anayasa'nın 67. maddesinin ikinci fıkrasında, seçimlerin dürüstlük içinde yapılması esası da 79. maddenin ikinci fıkrasında hükme bağlanmıştır.

88. Serbest seçim ve seçimlerin dürüstlüğü ilkeleri, seçmenin kendi özgür iradesi doğrultusunda oy vermesini sağlayacak ortamın oluşturulmasının yanı sıra oy vermek suretiyle ortaya konulan seçmen iradesinin muhafazasını ve sağlıklı biçimde tespiti ile geçerli kılınmasını mümkün kılacak tedbirlerin alınmasını da gerekli kılar. Bu kapsamda hangi tedbirlerin alınacağı hususu, kanun koyucunun takdir yetkisinde olmakla beraber alınacak tedbirlerin, özgür biçimde oluşan ve ortaya konulan seçmen iradesinin muhafazası ve sağlıklı biçimde tespiti ile geçerli kılınması bakımından elverişli ve yeterli olması gerekmektedir.

89. Bu bağlamda öncelikle belirtilmelidir ki, iptali istenen kuralla zarfların sandık kurulu mührüyle mühürlenmesi esasından vazgeçilmemektedir. 298 sayılı Kanun'un 77. maddesinde oy pusulaları ile zarfların sandık kurulu mührüyle mühürlenmesi gerektiği hükme bağlanmaktadır. Aynı şekilde dava konusu ibarenin de bulunduğu 98. maddenin

dördüncü fıkrasında, üzerinde “sandık kurulu mührü bulunmayan” zarfların kural olarak geçersiz olacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla dava konusu kural belli şartlar altında buna istisna getirmektedir.

90. Kuralın gerekçesinde “... üzerinde Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı ve amblemi ile ilçe seçim kurulunun mührü bulunması sebebiyle yetkili seçim kurulları tarafından gönderildiği hususunda şüphe bulunmayan zarfların sadece sandık kurulunun ihmaliyle mühürlenmemesi bu zarfları geçersiz kılmayacaktır.” denilmektedir. Kuralla, sandık kurulunun ihmali sonucu zarfların mühürlenmemesi nedeniyle seçmenin iradesinin geçersizliğine hükmedilmesinin önüne geçilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle kanun koyucu sandık kurulunun ihmalinin sonuçlarının seçmene yüklenemeyeceği düşüncesinden hareketle dava konusu kuralı düzenlemiştir. Sandık kurulu başkanı ve üyelerinin, oy pusulaları ile zarfları sandık kurulu mührüyle mühürlemek biçimindeki kanuni zorunluluğu yerine getirmemeleri nedeniyle ortaya çıkabilecek sorumlulukları ise devam etmektedir.

91. Öte yandan üzerinde sandık kurulu mührü bulunmayan zarfların geçerli kabul edilmesi bazı şartlara bağlanmıştır. Bu kapsamda geçerli sayılacak zarflar, üzerinde YSK filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührü bulunan zarflardır. Nitekim Kanun’un 78. maddesi uyarınca zarflar, ön yüzünün sol üst köşesinde YSK amblemi yer alacak şekilde filigranlı kâğıttan YSK’ca hazırlanacak ve Cumhurbaşkanı, milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye meclisi üyeliği ile belediye başkanlığı seçimlerinde filigranlı kâğıttan hazırlanan oy pusulaları kullanılacak, 14. maddesinin birinci fıkrasının (2) numaralı bendi doğrultusunda zarfların üretimi için gerekli filigran kalıpları YSK tarafından saklanacak ve 68. maddesinin yedinci fıkrasının (2) ve (16) numaralı bentleri uyarınca il ve ilçe seçim kurulu başkanlıkları aracılığıyla YSK tarafından ilçe seçim kurullarınca mühürlenmiş zarflar ile üstü ilçe seçim kurulunca mühürlü ve numaralı oy pusulası paketleri sandık kurullarına iletilecektir.

92. Kanun’da seçmen iradesinin muhafazasını ve sağlıklı biçimde tespiti ile geçerli kılınmasını sağlamaya yönelik başkaca tedbirlerin de alındığı görülmektedir. Kanun’un 77. maddesine göre sandık kurulu başkanının, oy verme işlemine başlamadan önce sandığın boş olduğunu hazır bulunan sandık kurulu üyeleri ile müşahitler önünde tespit ederek sandığı kapatıp mühür bozulmadan açılacak şekilde sandık mührü ile mühürlemesi, hazır bulunanlar önünde zarflar ile oy pusulalarını sayılarak her birinin tek tek sandık kurulu mührüyle mühürlenmesi, tüm bu işlemlerin tutanak defterine kaydedilerek sandık kurulunca imzalanması da bu amaç doğrultusunda seçim günü oy verme işlemi başlamadan alınan önlemler kapsamındadır.

93. Ayrıca sandık kurulu başkan ve üyelerinin yanı sıra 82. madde uyarınca adayların, milletvekillerinin, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenlerin ve o sandıkta görevli müşahitler ile bina sorumlularının, siyasi partilerin seçim kurullarına bildirdikleri itiraza yetkili kişiler ile temsilcilerinin sandık çevresinde hazır bulunabilmeleri ve sandık çevresinde alınacak tedbirlerin, o sandık çevresinde bulunma hakkına sahip kimselerin seçim iş ve işlemlerini takip etmelerini engelleyecek mahiyette olamaması da seçmen iradesinin muhafazasını sağlamaya yönelik olup oy verme işlemi aşamasında uygulanan tedbirlerdendir.

94. Bu çerçevede Kanun’un 95. ila 98. maddelerine göre; sayım ve dökümün açık olarak yapılması, tüm seçimlere ait sayım ve döküm işlemleri tamamlanıncaya kadar sandıkların oy verme yerinden çıkarılamaması, oy verme yerinde bulunanların sayım ve

dökümü takip edebilmeleri, sandık seçmen listesinde yazılı seçmenlerin toplamı ile adları hizasındaki imza veya parmak izleri sayılarak oy vermiş olanların toplamının tespit edilmesi, kullanılmayan zarf ve oy pusulalarının sayılarak oylarını veren seçmen sayısına eklenip kurula teslim edilen zarf ve oy pusulaları toplamına uygun olup olmadığının kontrolünün yapılması, kullanılmayan zarf ve oy pusulalarının bir paket halinde mühürlenmesi ve üzerine sayısının yazılması, yapılan tüm bu işlemlerin tutanağa bağlanması, sandıktan çıkan zarfların sandık kurulu başkanı tarafından yüksek sesle iki defa sayılması, iki sayım arasında fark olması hâlinde üçüncü sayımın yapılarak sonucuna göre işlem yapılması, o seçimde kullanılan toplam zarf sayısının tespit edilerek o seçim türüne ait özel tutanağın ilgili yerine işlenmesi, zarfların geçerli olup olmadığının sandık kurulunca karara bağlanması, geçerli ve geçersiz zarfların sayılarının ayrı ayrı tutanağa işlenmesi, geçersiz zarfların açılmaksızın paketlenip paketin üzerinin mühürlenmesi, sandıktan çıkan geçerli ve geçersiz zarfların toplam sayısı ile o seçim türü için oy kullanılan seçmen sayısının karşılaştırılması, oylama işleminin tamamlanıp zarfların açılması öncesinde seçmen iradesinin muhafazasını ve sağlıklı olarak tespitini amaçlayan önlemlerdir.

95. Yine bu bağlamda, 100. maddede yer alan oyların sayım ve dökümüne derhal başlanmasını, sayım ve dökümün aralıksız yapılmasını, sandık kurulu başkanınca her bir zarfın ayrı ayrı açılarak içinden çıkan oy pusulasının ön yüzünü herkesin görebileceği ve iştebileceği şekilde okunmasını, herhangi bir itiraza uğramadan geçerli sayılan her oyun okunmasını müteakiben görevli iki üye tarafından aynı anda iki farklı sayım ve döküm cetvelinde o siyasî partiye veya bağımsız adaya ayrılmış bulunan sütuna ayrı ayrı işaretlenmesini, okunan geçerli oy pusulaları ve zarflarının masa üzerinde düzenli biçimde yerleştirilerek muhafaza edilmesini, tüm zarfların açılıp okunması bittikten sonra her iki sayım ve döküm cetveline işlenen oy sayılarının karşılaştırılmasını, itiraz edilmeksizin geçerli sayılan oyların toplam sayısının o seçim türüne ait sandık kurulunca düzenlenecek özel tutanağa işlenmesini, açılan zarfların sayısı ile sandıktan çıkan ve tutanağa işlenmiş olan geçerli zarf sayısının karşılaştırılarak sonucun tutanak defterine işlenmesini, geçerli oyların sayım ve döküm cetveline işlenmesinden sonra hesaba katılıp katılmaması veya geçerli sayılıp sayılmaması yönünden tereddüt edilen veya itiraza uğrayan oy pusulalarının sandık kurulunca ayrı ayrı değerlendirilerek karara bağlanıp bu suretle geçerli ve geçersiz sayılan, hesaba katılan ve katılmayan oy sayısının tutanakta ayrı ayrı belirtilmesini, geçerli sayılmayan ve hesaba katılmayan oy pusulalarının ayrı ayrı paketlenerek paketlerin üzerinin mühürlenmesini ve saklanmasını, siyasî parti müşahitlerinin sayım masası başında yer alabilmesini ve oy pusulalarını görebilmesini öngören tedbirler, oyların sayımı ve dökümü sırasında seçmen iradesinin muhafazasına ve sağlıklı biçimde tespitine yöneliktir.

96. Anılan tüm bu önlemlerin yanı sıra Kanun'un 105. maddesi uyarınca sandık kurulu başkanı ve üyelerince hazırlanarak imzalanan ve mühürlenmiş sandık sonuç tutanağında ilçe seçim kurulundan teslim alınan toplam zarf ve oy pusulası sayısı ile kullanılmayarak artan zarf ve oy pusulası sayısına, sandıktan çıkan toplam zarf sayısına, geçerli ve geçersiz zarf sayısı ile geçersizlik sebebine, içinden hiç oy pusulası çıkmayan boş zarf sayısına, itiraz edilmeksizin geçerli sayılan oy pusulası ile itiraz üzerine geçerli sayılan ve hesaba katılan oy pusulası sayısına, geçerli oy pusulalarının toplamı ile geçersiz sayılan oy pusulası sayısı ve geçersizlik sebebine, hesaba katılmayan oy pusulası sayısı ile hesaba katılmama sebebine, siyasî partilerin ve bağımsız adayların aldıkları toplam geçerli oylar ile ittifakların her birinin aldığı toplam geçerli oyların sayısına ayrı ayrı yer verilmesi ve sandık sonuç tutanağının birer suretinin, o seçim çevresinde seçime katılan ve talep eden siyasî parti ve bağımsız adayların müşahitlerine veya sandık kurulunun siyasî partili üyelerine verilmesi de seçmenin iradesini muhafaza etme ve sağlıklı biçimde belirleme amacına hizmet etmektedir.

97. Seçmenin iradesini korumaya yönelik tedbirler, sandık sonuç tutanağının hazırlanması aşamasıyla da sınırlı kalmayıp Kanun'un 107. ve 108. maddelerinde oyların sayımı ve dökümüne ilişkin belgelerin mühürlü olarak sandık kurulu başkanı ve beraberinde ad çekme suretiyle belirlenen en az iki üye ile ilçe seçim kuruluna götürülerek elden teslim edileceği, sandık kurulunun diğer üyeleri ile müşahitlerin de isterlerse bu işe katılabilecekleri, ilçe seçim kurulunun yapacağı sayım, döküm ve birleştirme işlemleri sırasında da adayların, müşahitlerin ve ilçe seçim kurullarındaki siyasi parti temsilcilerinin hazır bulunabilecekleri hükme bağlanmıştır.

98. Seçmen iradesinin muhafazası ve sağlıklı biçimde tespiti ile geçerli kılınmasına yönelik anılan tüm bu tedbirler çerçevesinde, zarfın üzerinde yer alan YSK filigranı ve amblemi ile ilçe seçim kurulu mühürleriyle yetinilmeyerek sahte oy pusulası veya zarfın kullanılması, oy pusulalarının değiştirilmesi gibi seçmen iradesinin başkalaştırılması sonucunu doğurabilecek hile ve usulsüzlüklerin önlenmesi amacıyla seçimin her bir aşamasına ilişkin olarak pek çok farklı tedbirin alındığı da göz önünde bulundurulduğunda sandık kurulu mühürü ile mühürlenmemiş zarfların geçerli sayılmasının, serbest seçim ve seçimlerin dürüstlüğü ilkelerine aykırılık oluşturduğu söylenemez.

99. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

G. Kanun'un 11. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun'un 101. Maddesinin İkinci Fıkrasına Eklenen (7) Numaralı Bendin "...oy pusulalarının arkasından sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması." Bölümünün İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

100. Dava dilekçesinde özetle, Kanun'un 9. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 98. maddesinin dördüncü fıkrasının değiştirilen son cümlesinde yer alan "...bulunmamasına rağmen..." ibaresine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

101. 298 sayılı Kanun'un 101. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen (7) numaralı bentte, yetkili seçim kurulları tarafından gönderilen ve YSK filigranı bulunan oy pusulalarının arkasından sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması hâlinin, oy pusulasını geçersiz kılmayacağı öngörülmektedir. Anılan bendin "...oy pusulalarının arkasından sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması." bölümü, dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

102. Kanun'un 9. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 98. maddesinin dördüncü fıkrasının değiştirilen son cümlesinde yer alan "...bulunmamasına rağmen..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetimi bölümünde belirtilen gerekçeler, bu kural yönünden de geçerlidir.

103. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

Ğ. Kanun'un 22. Maddesiyle 2972 Sayılı Kanun'un 19. Maddesinin İkinci Fıkrasından Sonra Gelmek Üzere Eklenen Fıkranın Birinci Cümlesinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

104. Dava dilekçesinde özetle, Kanun'un 5. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 68. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasına yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

105. 2972 sayılı Kanun'un 19. maddesinin üçüncü fıkrasının dava konusu birinci cümlesinde, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği, il genel meclisi üyeliği ve muhtarlık seçimlerinde oy pusulalarının aynı zarfa konulması öngörülmektedir. Buna göre belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği, il genel meclisi üyeliği ve muhtarlık seçimlerine ilişkin oy pusulalarının tamamı aynı zarfa konulacaktır. Bunun doğal sonucu ise anılan seçimler için tek sandığın kurulması ve oy pusulalarının konulduğu zarfların da tek sandığa atılmasıdır.

106. Kanun'un 5. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 68. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetimi bölümünde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

107. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

108. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararlar doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

13/3/2018 tarihli ve 7102 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 1. maddesiyle 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasına eklenen cümleyle,

B. 2. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (16) numaralı bende,

C. 3. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un başlığıyla birlikte değiştirilen 22. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile ikinci fıkrasına,

Ç. 4. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 23. maddesinin değiştirilen altıncı fıkrasının "...ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme

suretiyle tespit eder ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirler.” bölümüne,

D. 5. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 68. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasına,

E. 8. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 82. maddesinin değiştirilen beşinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...ya da seçmenlerin ihbarı...” ibaresi ile ikinci cümlesine,

F. 9. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 98. maddesinin dördüncü fıkrasının değiştirilen son cümlesinde yer alan “...bulunmamasına rağmen...” ibaresine,

G. 11. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 101. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen (7) numaralı bendin “...oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması.” bölümüne,

Ğ. 22. maddesiyle 18/1/1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 19. maddesinin ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere eklenen fıkranın birinci cümlesine,

yönelik iptal talepleri, 31/5/2018 tarihli, E.2018/69, K.2018/47 sayılı kararla reddedildiğinden bu fıkra, bent, cümle, bölüm ve ibarelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE, 31/5/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V. HÜKÜM

13/3/2018 tarihli ve 7102 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 1. maddesiyle 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasına eklenen cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B. 2. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (16) numaralı bendin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 3. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un başlığıyla birlikte değiştirilen 22. maddesinin;

1. Birinci fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. İkinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

Ç. 4. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un 23. maddesinin değiştirilen altıncı fıkrasının “...ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit eder ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek

üyesi olarak belirler.” bölümünün Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

D. 5. maddesiyle 298 sayılı Kanun’un 68. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

E. 8. maddesiyle 298 sayılı Kanun’un 82. maddesinin değiştirilen beşinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...ya da seçmenlerin ihbarı...” ibaresi ile ikinci cümlesinin Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

F. 9. maddesiyle 298 sayılı Kanun’un 98. maddesinin dördüncü fıkrasının değiştirilen son cümlesinde yer alan “...bulunmamasına rağmen...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

G. 11. maddesiyle 298 sayılı Kanun’un 101. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen (7) numaralı bendin “...oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması.” bölümünün Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT’ün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

Ğ. 22. maddesiyle 18/1/1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’un 19. maddesinin ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere eklenen fıkranın birinci cümlesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

31/5/2018 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Burhan ÜSTÜN

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Esas Sayısı : 2018/69

Karar Sayısı : 2018/47

KARŞIOY GÖRÜŞÜ

7102 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Kanunu'nun 3. maddesiyle 298 sayılı Kanun'un başlığıyla birlikte değiştirilen 22. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin sayın üye Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşıoy görüşünde belirttiği gerekçelerle iptal edilmesi kanaatiyle çoğunluk görüşüne katılmadım.

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Esas Sayısı : 2018/69

Karar Sayısı : 2018/47

KARŞIOY GEREKÇESİ

I. Kanun'un 2. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun'un 14. Maddesinin Birinci Fıkrasına Eklenen (16) Numaralı Bent Yönünden:

İptali istenen kural, sandıkların buldukları seçim bölgesinden başka bir seçim bölgesine taşınmasına, sandık bölgelerinin birleştirilmesine ve muhtarlık seçimleri hariç seçim bölgelerinin birleştirilmesine YSK tarafından karar verilebileceğini öngörmektedir.

Herkesin kayıtlı olduğu adrese göre en yakın sandıkta oy kullanması genel ilke olan bir seçim sisteminde bazı seçmenler yönünden farklı bir uygulamaya gidilmesinin, genel ilkeden ayrı bir uygulamaya tabi tutulacak olan bir kısım seçmenler yönünden oy kullanma hakkını zorlaştırıcı bir durum yarattığı, bu nedenle de seçme hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu uygulamaya sadece seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi durumunda başvurulabilecek olması, meşru bir amaca dayanması ve kanunla düzenlenmesi, Anayasa'ya uygunluk için yeterli değildir. Bu müdahalenin aynı zamanda "ölçülü" olması da gerekir.

Ölçülülük incelemesi, Anayasa'nın 13. maddesine göre yapılır. Buna göre:

- oy kullanacak seçmenlerin buldukları yerden oy verme yerine gitmek için yararlanabilecekleri ulaşım imkanları olup olmadığına,

- yararlanılabilecek ulaşım imkanları bulunsa bile bu imkanlardan tüm seçmenleri aşırı bir mali külfete katlanmadan yararlanıp yararlanamayacaklarına,

- seçmenleri araçla ücretsiz olarak diğer seçim bölgesine götürmeyi vadeden veya yardım teklif eden kişilerin bu yardımları karşılığında seçmenin hür iradesini etkileyip etkileyemeyeceğine,

- mevsim ve iklim şartlarına,

- seçmenlerin bu şekilde oy vermek için nisbeten uzun mesafeler katetmesinin güvenli olup olmadığına,

- bu tür fiili ve pratik güçlüklerin, seçmenlerin önemli bir bölümünü sandık başına gitmekten caydırıp caydırmayacağına

bakılması gerekir.

Bu konuda somut ölçütler ve güvenceler getirilmeden, sadece güvenlik nedenleriyle seçim bölgelerinin birleştirilmesini öngören kural, devletin sağlamakla yükümlü olduğu güvenlik ortamını sağlayamadığı durumlarda, serbest oy kullanabilmenin tüm külfetini seçmene yüklemekte olduğundan, ölçülü bir düzenleme değildir.

Bu nedenle kuralın, Anayasa'nın 13. ve 67. maddelerine aykırı olduğu kanaatindeyim.

II. Kanun'un 3. Maddesiyle Değiştirilen 298 sayılı Kanun'un 22. Maddesinin Birinci Fıkrasının Son Cümlesi Yönünden:

Kural, sandık kurulu başkanlarının sadece kamu görevlileri arasından belirlenmesini öngörmektedir.

Seçme ve seçilme hakkı, Anayasa'nın 67. maddesinde düzenlenmiştir. Oyların eşit, genel ve gizli oy ilkelerine uygun olarak kullanılması kadar, açık sayım ve döküm esasına göre, yargı yönetim ve denetimi altında sayımının yapılması da seçme hakkının vazgeçilmez ve ayrılmaz bir unsurudur.

Oyların sayımı konusunda Anayasa İdare'ye ayrı ve özel bir görev vermemiş; seçimlerin sadece yargının yönetim ve denetiminde yapılacağını belirtmiştir. Dolayısıyla, İdare'nin kamu görevlisi olmayan her hangi bir seçmene oranla, oyların sayımı konusunda farklı bir rol ve görevi olmaması gerekir. Bu nedenle, sandık kurulu üyeliği kadar bu kurulların başkanlığı görevini de yapabilmek, her seçmenin hakkı ve aynı zamanda vatandaşlık görevidir.

İptali istenen kuralın gerekçesinde sandık kurulu başkanlarının “*daha nitelikli ve liyakatli*” kişiler arasından belirlenmesi ihtiyacı belirtilmiş ise de, sadece kamu görevlisi olmanın başlı başına bir anlam ifade edemeyeceği, örneğin akademik ünvanları olan bir avukat veya yeminli mali müşavirin, bir evrak memuru veya şoförden liyakat bakımından eksik olduğunun söylenemeyeceği açıktır. Öte yandan, yasa koyucu tarafından liyakat ve nitelik gerekçesiyle, gerekirse tahsil veya buna benzer objektif ölçütler getirilmesine bir engel bulunmamaktadır.

Kamu görevlisi olmayan seçmenlerin ne kadar nitelikli ve liyakatli olurlarsa olsunlar sandık kurullarında başkanlık yapamayacaklarını öngören kural, kamu görevlisi olan ve olmayan seçmenler arasında oyların sayımında üstlenilebilecek görevler bakımından haklı bir nedene dayanmaksızın ayrımcılık yaptığı, seçme hakkının içinde mündemiç ve bu hakkın ayrılmaz bir parçası olan, oy sayımı görevlerinde kurul başkanlığı yapma hakkını, seçmenlerin büyük bir bölümü yönünden kullanılamaz hale getirdiği için Anayasa'nın 10. ve 67. maddelerine aykırıdır.

III. Kanun'un 11. Maddesiyle 298 Sayılı Kanun'un 101. Maddesinin İkinci Fıkrasına Eklenen (7) Numaralı Bendin “*oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması*” Bölümü Yönünden:

Arkası sandık kurulunca mühürlenmemiş oy pusulalarının geçerli sayılmasının, sandık kurullarının ihmali nedeniyle seçmenin oyunun geçersiz sayılarak zayi olmaması gibi, meşru ve önemli bir nedene dayandığı anlaşılmaktadır. Ancak, mühürsüz oy pusulalarının geçerli sayılması, çoğu kez hile iddialarına yol açmakta, serbest seçimlerin üzerine gölge düşürülmesine neden olmaktadır. Bilindiği gibi bu konuda en çok dile getirilen iddia, önceden fazla basılan oy pusulalarından bir şekilde elde edilen veya aslına benzer biçimde sahte olarak basılan, dolayısıyla arkasında sandık kurulunun mührü bulunmayan oy pusulalarına tercih mührü önceden basılarak sandığa gitmeden önce seçmene verilip, bu pusulayı sandığa atması, sandık kurulu başkanının kendisine vereceği arkası mühürlü oy pusulasını da geri getirmesi halinde maddi veya diğer bir çıkar vaad edilmesi iddiasıdır.

Bu nedenle, mühürsüz oy pusulalarının geçerli sayılması konusunda, bir yandan seçmenin iradesinin olabildiğince korunması, diğer yandan da seçimlere gölge düşürülmemesi gibi iki üstün yarar arasında adil ve makul bir denge kurulmalıdır.

Seçmenin kullandığı oyun, başkalarının –bu durumda sandık kurulunun- kusuru nedeniyle zayi olmasının önlenmesi hiç şüphesiz meşru bir amaçtır. Öte yandan, seçmenin de oy kullanma hakkını kullanması için bazı kanuni yükümlülüklere uyması ve kendi üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirmesi gerekir. Bu kapsamda, oyunu YSK tarafından belirlenmiş ve ilan edilmiş olan oy verme saatleri içinde kullanılacak şekilde sandık başına gelmek, beraberinde resmi kimlik belgesini bulundurmak, yasaklanmış işaret veya amblemleri taşımamak gibi belli başlı yükümlülüklere uymayan seçmenin oy kullanamaması halinde, oyunun zayi olacağından söz edilemez.

Aynı şekilde, sandık kurulu başkanı tarafından kendisine verilecek oy pusulasının arkasının mühürlü olup olmadığını çok basit bir tetkikle kontrol etmek, mühür yoksa sandık kurulu başkanından, oy pusulasının arkasının mühürlenerek kendisine verilmesini istemek, her seçmen tarafından kolayca yerine getirilebilecek bir özen yükümlülüğüdür. Bu hususun siyasi partilerce ve Yüksek Seçim Kurulunca da seçmenlere anlatılması ve geniş bir biçimde duyurulması halinde seçmenlerin de bu özen yükümlülüğünü hassasiyetle yerine getirecekleri açıktır.

Vatandaşın bu tür basit bir özeni göstermesi, iptali istenen hükümdeki “... sandık kurullarının ihmali...” gibi bir durumu, hemen hemen tümüyle ortadan kaldırmaya yeterlidir. Buna karşılık mühürsüz oy pusulası kullanılarak seçimlere fesat karıştırdığı iddialarının kesin olarak önüne geçilmesi bakımından, oy pusulalarının arkasının sandık kurulunun mührünü taşıması önemlidir.

Kaldı ki, sandık kurullarının ağır bir kusuru veya ihmaliyle sandık kurulu mührünün kaybolması, kırılması, yedeğinin veya yenisinin temin edilememesi gibi özel durumlarda keyfiyet tutanakla tespit edilmek ve Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmek suretiyle belli sandıklarda, istisnai olarak, arkası mühürsüz oy pusulalarının geçerli sayılmasına her zaman karar verilebilir. Ancak yapılan düzenlemelerde, bu şekilde geçerli sayılmanın hangi somut durumlarda uygulanacağına ilişkin ölçütler de yer almamıştır. Böylece, bir yandan kanunlarda oy pusulalarının mühürlü olması gerektiği şeklindeki esas ilke varlığını sürdürürken, diğer yandan mühürsüz de olabileceği şeklinde, çelişkili bir düzenleme seçim hukukumuzda getirilmiş olmaktadır.

Sonuç olarak kuralla, her seçmenin oyunun mümkün olduğunca geçerli sayılması ile seçimlerin dürüstlüğüne gölge düşürülmemesi şeklindeki iki önemli ihtiyaç arasında belirli ve öngörülebilir düzenlemelerle kurulması gereken adil ve makul denge, sağlanamamıştır.

Bu nedenle, Anayasa'nın 67. maddesindeki ilkelerle uyumlu olmayan kuralın iptali gerekir.